

קריאת שמע WHILE RECITING ציצית THE CUSTOM TO KISS ONE'S

We did not previously review the origin of the custom to kiss one's **ציצית** while reciting the **פרשה** of **ויאמר** because none of the ancient **סידורים** provide for such a custom.

The **רמ"א** in his comments to the **שולחן ערוך** is one of the first to make any reference to kissing **ציצית** while reciting **שמע**:

שולחן ערוך אורח חיים סימן כד' סעיף ב'—מצוה לאחוז הציצית ביד שמאלית כנגד לבו בשעת קריאת שמע, רמז לדבר: והיו הדברים האלה וגו' על לבבך. סעיף ד'—יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים לוראיתם אותה וליתן אותם על העינים, ומנהג יפה הוא וחבובי מצוה. **הגדה**: גם נוהגים קצת, לנשק הציצית בשעה שרואה בה, והכל הוא חיבוב מצוה (ב"י).

The **מגן אברהם** adds:

מגן אברהם אורח חיים סימן כד' ס"ק א'—לאחוז הציצית— בין קמיצה לזרת (ברכות רמ"מ). כשיגיע לפ' ציצית יקחם גם ביד ימין ויביט בהם ויהיו בידו עד שיגיע לנאמנים ונחמדים לעד ואז ינשק הציצית ויסירם מידו (כתבי האר"י):

The **משנה ברורה** provides a reason to do so:

משנה ברורה סימן כד' ס"ק ה'—על לבבך— והלב הוא בשמאל. ומצוה זו מציל האדם מן החטא דכתיב ולא תתורו וגו' למען תזכרו וגו' והייתם קדושים. ואף דכל שאר המצות אין בהם זאת הסגולה להצילו מיצר הרע, ציצית עדיף וכדאיתא בעובדא דמנחות (מ"ד ע"א) מעשה באדם אחד וכו'. סימן כד' ס"ק ז'—על העינים— נמצא בשם הקדמונים שכל המעביר ציצית על עיניו כשקורא פרשת ציצית יהא מובטח שלא יבא לידי סמוי עינים.

What is the source for the **שולחן ערוך** that one should hold the **ציצית** in one's hand while reciting **שמע**? The earliest source is the following statement by the **מרדכי**:

מרדכי—מסכת סוכה תשסג—קטן היודע לנענע חייב בלולב— תני בירושלמי דפירקין: יודע לנענע חייב בלולב; לא סוף דבר לנענע אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כשורה ומנענע. יודע להתעטף בציצית, אביו לוקח לו מלית; לא סוף דבר להתעטף אלא להשליך שתי כנפות לאחוריו ושתי כנפות לפניו ואוחז בציצית כשורה בשעת קריאת שמע.

The **מרדכי** was the son-in-law of Rav Yechiel of Paris and lived in Germany in the latter half of the 13th century. He attests that in his era children were trained in the **מצוה** of **ציצית** by holding two **כנפות** while reciting **שמע**. This is not the first time that we witnessed how a custom that began as a means of educating children became an accepted practice for adults. We encountered the same development when we studied the origin of **קדיש יתום**. We learned that in **רש"י**'s time, minors recited the final **קדיש** as part of their

חנינוך. That practice led to orphans who were minors reciting the final קדיש. Later that practice was adopted for adults who did not have the training to act as שליח ציבור.

A further source for holding one's ציצית while reciting שמע קריאת is the הגהות מימוניות רמב"ם הלכות ציצית פר' ג' הלכה יא' –אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות לו תלית ולהתעמף בה כדי שיעשה בה ציצית אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו. אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המהוייבת כציצית כדי שיקיים מצוה זו. ובשעת התפלה צריך להזהר ביותר. גנאי גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עטופים. הגהות מימוניות –במדרש שוחר טוב כל עצמותי תאמרנה –אמר דוד לפני הקב"ה: אני אשבחך כל איברי ומקיים בהם מצוה. עד בחזה אני משים הציצית כנגד הלב כל זמן שאני קורא ק"ש שנאמר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. על יד שמאלית בה אני קושר תפילין של יד ובה אני אוחו ציצית בזמן ק"ש. הרי שהמצוה לאחו ציצית בידו השמאלית כנגד לבו בזמן ק"ש.

Despite these sources, we find that רב נטרונאי גאון opposed the practice of holding one's ציצית while reciting שמע קריאת.

ספר האשכול הלכות תפילה דף לח' עמ' ב' –ואמר רב נטרונאי האוחז ציציותיו כשהוא קורא קרית שמע יהירותא היא. ספר כלבו סימן כב' ד"ה וכן נשים –ואמר רב נטרונאי גאון ז"ל האוחז ציציותיו בידו כשהוא קורא את שמע יהירותא הוא. ולפי שמצות ציצית שקולה כנגד כל המצות צריך אדם להיות זהיר בה שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצותי.

The position of רב נטרונאי is discussed by the אורח חיים סימן כד' in בית יוסף. What supports רב נטרונאי is that קריאת שמע, *inter alia*, speaks of three מצוות: מזוזה, תפילין, and ציצית. If one has the custom to touch one's תפילין and one's ציצית while reciting שמע קריאת then one should also touch a מזוזה. The בית יוסף responds that תפילין and ציצית are different than מזוזה because they are both items that are worn. He therefore approves of the practice to hold one's ציצית against his heart while reciting שמע קריאת.

רב נטרונאי's position explains why we do not find a reference to the custom to hold one's ציצית while reciting שמע קריאת in ancient סידורים. What moved the tide totally away from the position of רב נטרונאי was that the אר"י followed the practice to hold the קריאת שמע in his hand while reciting שמע קריאת.

Two items remain without a clear origin; the practice to kiss one's ציצית while reciting the word קימת and the habit of most שליחי ציבור to make a stop after the words: ציצית. Those whose practice it is to hold one's ציצית while reciting שמע קריאת state that one should hold the ציצית until the words: לעד קימת. Arguably, that is the point where the שליח ציבור should stop and not at לעד קימת.

TRANSLATION OF SOURCES

'שולחן ערוך אורה היים סימן כד' סעיף ב' -It is a Mitzvah to hold one's Tzitzit in one's left hand and on top of one's heart while reciting Kriyat Shema. We find a hint for this practice in the words of the verse: V'Hayu Ha'Divarim H'Ailah etc. Al Livavecha (on your heart). There are those whose practice it is to look at one's Tzitzit when they recite the words: Oo'Rieetem Oto and to then touch the Tzitzit over one's eyes. This is a nice custom and a demonstration of a love for Mitzvot. Ramah: Some have the custom to kiss their Tzitzit after looking at them. All these practices are demonstrations of a love for Mitzvot.

'מגן אברהם אורה היים סימן כד' ס"ק א' -Hold the Tzitzit between the fourth finger and the pinky. When one reaches the Parsha of Tzitzit one should take the Tzitzit in one's right hand, look at them, hold them until one reaches the words: Ne'Emanim V'Nechmadim La'Ad. Then one should kiss the Tzitzit and let go of them.

'משנה ברורה סימן כד' ס"ק ה' -Al Li'Vavecha-The heart is on the left side. The Mitzvah of Tzitzit saves a person from committing sin as the verse states: V'Lo Sa'Sooroo etc., LI'Maan Tizkiroo etc., V'Hiyeesem Kidoshim. None of the other Mitzvot have the same power to save a person from the Evil Inclination but the Mitzvah of Tzitzit is unique as we studied in Masechet Minachot concerning a story about one man. Al Ha'Ainayim-We find in early writings that anyone who places his Tzitzit over his eyes while reciting the Parsha of Tzitzit is certain not be inflicted with blindness.

'מרדכי-מסכת סוכה תשסג' -We learned in the Jerusalem Talmud: If a minor knows how to shake a Lulav, he is required to shake a Lulav. The purpose is not so that he may fulfill the Mitzvah of Lulav but instead he moves the Lulav in all the correct directions and then shakes it. If a minor knows how to put on a Talis, his father should buy him a Talis; the purpose is not to fulfill the Mitzvah of Tzitzit but instead it is so that the boy can throw two Kanfot to his back and keep two Kanfot in front of him and hold the Tzitzit in the proper way while reciting Kriyat Shema.

'רמב"ם הלכות ציצית פר' ג' הלכה יא' -Although a person has no obligation to buy a garment that requires Tzitzit and to wear it in order to fulfill the Mitzvah of Tzitzit, it is not proper for a pious person to avoid fulfilling the Mitzvah of Tzitzit. Instead, a pious person should try to be covered by a garment that requires Tzitzit so that he can fulfill this Mitzvah. It is especially important to do so while praying. It is a great dishonor for a learned person to pray without wearing a garment that requires Tzitzit.

הגהות מימוניות-In the Midrash Schochar Tov on the words: Kol Atzmosiy To'Marna: King David said to G-d: I will praise you with all my bones and I will use my body to help me fulfill a Mitzvah. I will put my Tzitzit on my chest opposite my heart while reciting Kriyat Shema as the verse says: V'Hayu Ha'Divarim H'Ailah Asher Anochi Mitzvcha Al Livavecha. On my left hand, I tie my Tephilin and in that hand I hold my Tzitzit while reciting Kriyat Shema. This demonstrates that the Mitzvah is fulfilled by holding the Tzitzit in one's left hand opposite one's heart while reciting Kriyat Shema.

ספר האשכול הלכות תפילה דף לח' עמ' ב'-Rav Notrani held: One who holds his Tzitzit while reciting Kriyat Shema is displaying haughtiness.

ספר האשכול הלכות תפילה דף לח' עמ' ב'- Rav Notrani Gaon said: One who holds his Tzitzit while reciting Kriyat Shema is displaying haughtiness. Because the Mitzvah of Tzitzit is considered equal to all the other Mitzvot, a person should be careful while fulfilling it as it is written: Oo'R'Eetem Oto Oo'Zichartem Et Kol Mitzvoti.